

KDO NEZNÁ A NEUZNÁVÁ SVOU MINULOST, TEN SE VYSTAVUJE NEBEZPEČÍ, ŽE NEZAKOTVEN PROMRHÁ SVOJI BUDOUCNOST

ROZHOVOR S DOCENTEM KARLEM NEUBAUEREM

Mgr. Barbora Richtrová

Klinická logopedie a poradenství, Na Náměstí 395, 252 06 Davle

barbora.richtrova@gmail.com



Mgr. Barbora Richtrová



Doc. PaedDr. Karel Neubauer, Ph.D.

Po studiu speciální pedagogiky na PdF UP v Olomouci v roce 1989 nastoupil do zdravotnictví, v roce 1992 atestoval, roku 2004 obhájil titul Ph.D. ze speciální pedagogiky na PdF UK v Praze a v roce 2010 byl jmenován docentem v oboru logopedie UK v Bratislavě. Je dlouhodobě členem oborové komise Ph.D. studia PdF PU v Prešově, vyučoval na PdF Univerzity Hradec Králové a do současnosti vyučuje také na PdF KU v Ružomberoku. Je více než deset let členem komise IPVZ v Praze, která je jmenována MZ pro atestační zkoušky zakončující specializační vzdělávání v oboru klinická logopedie. V současnosti je odborným garantem akreditovaného kvalifikačního kurzu Logoped ve zdravotnictví, je docentem pro obor klinická logopedie na 1. LF UK Praha a Foniatrické klinice 1. LF UK a VFN v Praze. Od roku 2002 vede NZZ klinické logopedie v České Lípě.

Pane docente, jaká byla vaše cesta ke klinické logopedii?

V průběhu mých SŠ studií silnoprůdově elektrotechniky jsem měl celkem jasno ve dvou věcech, za prvé: že mne studium i zkušenosti s praxí přesvědčují, že tento obor – technika – vůbec není pro mne to pravé. Za druhé: že stále více času věnuji

nejen horolezeckým výstupům, ale především vedení nováčků, adeptů tohoto sportu, cvičitelským kurzům a vedení ještě mladších lidí, než jsem já. Také jsem chtěl dále studovat, myslel jsem na učitelství 1. stupně ZŠ, ale pak přišla celkem nečekaná událost, přečetl jsem učebnici „Nárys speciální pedagogiky“ od prof. Sováka. Tím to začalo, byl jsem rozhodnutý, že pomoc postiženým lidem je činnost, která má smysl, neodradily mne ani první neúspěšné přijímačky, dva roky vojny, nic. Druhé přijímačky jsem dělal v uniformě a dnem ukončení základní vojenské služby jsem nastoupil na studium v Olomouci, stejně jsem měl od počátku semestru minimálně měsíc zpoždění. Nemohu říci, že by mne primárně formovalo tehdejší studium, jeho pojetí a nároky mne spíše neuspokojovaly, ale byla to ta praktická a na praxích a dobrovolných studentských aktivitách realizovaná setkání s postiženými lidmi, s lidmi z praxe, která mne oslovovala nejvíc. Opět přišlo neočekávaně silné setkání – s dětmi s těžkou sluchovou vadou, s realitou sluchové a komunikační bariéry, následně už cíleně s dalšími lidmi se sluchovým a komunikačním postižením... Když jsem nastoupil ihned po ukončení VŠ na ORL oddělení nemocnice v Havlíčkově Brodě, na tu část, kterou tehdy v roce 1989 vedl foniatr MUDr. Petr Ujčík, začala moje pracovní cesta, která dosud trvá a nekončí...

Co pro vás znamená tento obor?

Klinická logopedie se prolíná mým životem už více než 30 let, je to tedy obor, kterému se věnuji celoživotně, a zřetelně mi za to stojí. Jeho pojetí, ke kterému jsem dospěl, obsahují vstupní části textu Kompendia klinické logopedie a lépe bych to formulovat nedokázal, za tímto pojetím oboru si stojím a obor takto vnímám.

Která oblast klinické logopedie vás vždy lákala nejvíce? A která nejméně?

Vždy jsem byl takový „širokospektrální“, lákalo mne vše, nevyhýbal jsem se žádné oblasti. Spíše bych sebekriticky označil oblast mentálních a pervazivních poruch za místo, kde terapeutická pomoc vyžaduje jiné povahové založení a dynamiku, než je ta moje. Ovšem to je výsledek dlouhodobých pracovních zkušeností, ne nějaký můj primární výběr zájmu. Navenek se může zdát, podle zaměření mojí publikační a výukové činnosti, že jsem více zaměřený na neurogenní poruchy komunikace a dospělé osoby, ale to je více dáno mojí snahou v minulém čtvrtstoletí prosazovat ty oblasti péče, které byly více či méně opomíjeny – dospělé a stárnoucí osoby, poruchy polykání, kognitivně-komunikační poruchy atd. Dodnes je pro mne např. každé úspěšně dokončené Ř stejně významné a lákavé jako terapeutický úspěch v pomoci člověku s afazií a podobně.

Vzpomenete si na nějakou situaci z praxe, která je pro vás nezapomenutelnou zkušeností?

Protože mi taková jednoznačná situace nevyvstává, spíše jde o řazení dalších a dalších navazujících situací, zřejmě jsem ještě nedospěl ke schopnosti nějakou situaci z mé minulosti takto hodnotit. Třeba mne taková zkušenost teprve čeká.

Nejste jenom klinický logoped, ale i psychoterapeut. Co vás vedlo k absolvování výcviku? Jaký směr psychoterapie máte vystudovaný a proč právě tento?

Skutečně celistvá terapeutická pomoc, především lidem s těžkým, chronicky přetrvávajícím postižením komunikace, jejich blízkým osobám, ale i rodinám s dětmi s neurovývojovými poruchami, nutně zahrnuje vytvoření psychicky příznivého, motivujícího terapeutického vztahu. Zároveň je ovšem třeba nepodceňovat i zásadní vliv takového vztahu u každé klinicko-logopedické terapie, vždyť každý postup v našem oboru vyžaduje vcítění se do druhého člověka, vzájemný osobní kontakt, umění poradit a motivovat k pokračování v dlouhodobě vedené terapii. Znalosti a dovednosti, které lze získat v komplexním psychoterapeutickém programu, mohou výše uvedené dostat na vyšší a prospěšnější úroveň. To souvisí s vyšší úrovní sebepoznání, znalostmi o reakcích a motivaci druhých lidí, o vhodných formách podpůrné psychoterapie jak v individuální, tak i ve skupinové práci.

Vzdělávání a výcviku v této oblasti se věnuji kontinuálně již 25 let, absolvoval jsem řadu krátkodobých kurzů pro seznámení s psychoterapeutickými směry a aplikačními oblastmi, především do roku 2000 v olomouckém IPIPAP (Institut pro integrativní psychoterapii a poradenství), kde jsem se nakonec, i po absolvování dvouletého programu základů psychoterapeutických dovedností, osmělil pro INTEGRU, tedy komplexní pětiletý výcvik v integrativní psychoterapii, který vedl prof. Kratochvíl a další významní psychologové.

V minulých letech jsem inovoval svoje znalosti a opět se vystavil výcviku, tentokrát i superviznímu, ve Skálově institutu, pod vedením Dr. Frouzové. Zde se aktuálně podílím i na lektorské činnosti v rámci výcvikové skupiny, což je silně zavazující a odpovědná činnost.

Mohl byste stručně popsat, jak aplikujete psychoterapii do své praxe?

Obávám se, že stručně a zároveň výstižně to nedokážu lépe než v publikovaném textu z Klinicko-logopedického sympózia v Praze v minulém roce, který je na webu této akce k dispozici. Cíle a motivaci jsem nastínil v předchozí otázce.

Jste velmi aktivní v publikační činnosti. Která monografie nebo článek je pro vás zásadní? Proč?

Pokud se dívám zpětně na svoji publikační činnost, za zásadní považuji především tu skutečnost, že je v ní jen minimálně zastoupeno ono „publikování pro publikování“, ke kterému je člověk nucen především v univerzitním prostředí, kde je pracovní výkon poměřován velmi silně jeho publikační aktivitou. Tedy, že mohu považovat většinu publikací za důležitou pro vývoj mého odborného myšlení a pro zveřejnění důležitých poznatků pro další odbornou diskuzi.

Kompendium klinické logopedie je současnou významnou publikací, celkovým obsahem je vyjádřením souhrnu zásadních poznatků oboru klinická logopedie a zároveň je výrazně víceoborově zaměřeným textem. Je především zásluhou všech úžasných spoluautorů, že se nám podařilo plynule a úspěšně tak rozsáhlý a obsažný text monografie realizovat.

Já osobně bych si velmi přál, aby si co nejvíce kolegyně a kolegi, a nejen klinických logopedů, knihu přečetlo s otevřenou myslí, bez předchozího vymezení se či již předem zaujatého postoje, s chutí nechat na sebe působit prezentované a současné

pojetí našeho oboru. Pak může být kniha nejvíce předmětem konstruktivní kritiky a diskuze.

Plánujete nějakou další monografii?

Především nemám v plánu svou publikační činnost uzavírat, ale nejde jen o monografii.

Dokončuji první část práce na kvalitativně zaměřených hodnoticích postupech pro dětskou populaci i pro dospělé osoby s neurogenními poruchami komunikace, které jsou shrnutím mojí dosavadní zkušenosti s klinickou diagnostikou v praxi. Doufám, že současné kurzy pro kolegyně a kolegy ve specializační přípravě mi k tomu výrazně pomohou a donutí mne k dokončení práce.

V plánu je zpracování textu, který by se věnoval právě průniku psychoterapie a klinické logopedie v oblasti terapeutické pomoci osobám s poruchami komunikace. Jde o obtížně uchopitelné a zároveň tak potřebné téma. Nyní také doufám, že jeho konečné podobě prospěje moje snaha zavést certifikovaný kurz psychoterapeutických dovedností pro klinické logopedy, který by přinesl další zkušenosti a poznatky, zpětnou vazbu o potřebě a vhodné formě takto zaměřeného výcvikového a supervizního vedení v našem oboru.

Kam a jak by se v současné době měla klinická logopedie ubírat?

Pokud bych otázku neměl odbýt nějakou libivou frází, jde o docela obtížnou odpověď. Nemyslím, že bych na ni byl schopný na tomto místě podrobně odpovědět. Klinická logopedie v ČR tvoří ucelený systém ambulantních pracovišť, klinický logoped je součástí systému víceoborové péče především na neurologických, rehabilitačních, ORL odděleních a klinikách. Zároveň disponuje plně rozvinutým systémem vzdělávání v oboru pro získání odborné a specializační kvalifikace, kterým v oblasti nelékařských zdravotnických povolání disponuje již pouze klinická psychologie. To umožňuje rozvoj specializované a efektivní terapeutické pomoci osobám s poruchami komunikace, od nejranějšího věku až po získané poruchy komunikace u seniorů, a také dobrou dostupnost naší péče a možnost zapojit dlouhodobý terapeutický program ve prospěch těchto osob. Tato pozitiva jsou výsledkem cílevědomé práce a entuziazmu osobností, které v minulých desetiletích obor rozvíjely a rozvíjejí. Zároveň je ovšem nutno pamatovat, že pokud má být v budoucnu klinická logopedie plně samostatným oborem, který

se bude rozvíjet dále po profesní, odborné i vědecké stránce a bude mít k dispozici i odpovídající systém univerzitního vzdělávání v oboru, jsme na cestě, která vyžaduje úsilí, trpělivost a zároveň i zaměření na budoucnost, ne pouze na současný osobní a okamžitý prospěch.

V současné době jste členem rady AKL. Co vás k tomuto kroku vedlo?

Osobně se domnívám, že být členem rady naší profesní organizace je jak závazek, tak i čest a vyjádření důvěry od kolegyn a kolegů. Rád bych přispěl svými zkušenostmi i takto k rozvoji oboru.

Jaké jsou vaše hlavní cíle v tomto volebním období?

Přispět k rozvoji adekvátního systému vzdělávání, odborných publikačních aktivit a mezinárodní spolupráce a přispět k další koordinované, uvážlivé a koncepční práci rady AKL – to jsou oblasti, které jsem uváděl ve své kandidatuře.

Věnujete se také přípravě akreditovaného kurzu na LF. Mohl byste mi stručně popsát, v jaké je to fázi?

Akreditovaný kvalifikační kurz Logoped ve zdravotnictví je od tohoto roku akreditován MZ na 1. lékařské fakultě UK a první ročník tohoto dvousemestrálního programu bude od října 2020 realizován na Foniatrické klinice 1. LF UK a VFN Praha, ve spolupráci s dalšími ústavy lékařské fakulty. Organizační i lektorské zázemí kurzu je připraveno.

Kterých absolventů se již tento kurz bude týkat? Co je jeho výhodami, případně nevýhodami?

Mluvit o nějakých výhodách či nevýhodách AKK Logoped ve zdravotnictví je spíše zavádějící. Kurz je nutnou součástí vzdělávání v oboru, vyžadovanou MZ, obor klinická psychologie má AKK Psycholog ve zdravotnictví již více než deset let. Absolvent AKK Logoped ve zdravotnictví získává tímto programem odbornou způsobilost ve zdravotnickém oboru. Odborná způsobilost jej opravňuje následně zahájit specializační vzdělávání v oboru klinická logopedie, zakončené atestací.

Jste dlouhodobým členem atestační komise. Vnímáte nějaké mezigenerační proměny?

Moje osobní zkušenost z působení v komisi pro atestační zkoušky v oboru klinická logopedie mne vede spíše k radosti ze

setkání s každým z mladších kolegyn a kolegů, kteří prokážou, že jsou osobnostmi, jež jsou a budou přínosem pro obor a pro pomoc lidem s komunikačními poruchami. Osobní předpoklady, poctivost a určitá forma respektu k tomu, že moje znalosti jsou nějak omezené a je třeba je stále rozvíjet, k tomu patří. Další aspekty, jako například věk, absolvovaný univerzitní program, typ pracoviště apod. jsou variabilní a spíše druhotné.

Jak vy vnímáte neustálé řešení kompetencí zdravotnictví vs. školství?

Jako potřebné, a to i do budoucna. Představa, že se tato oblast vyřeší nějak jednorázově a s konečnou platností, je spíše přáním. Reálně je třeba ustanovit trvalou agendu, jež bude v této oblasti sledovat zájmy oboru klinická logopedie a zájmy pacientů, kteří mají právo na přístupnou, kontinuální a odborně maximálně fundovanou péči, zajištěnou rozvinutým systémem pracovišť klinické logopedie.

Jaký je váš pohled na současný stav mezirezortní a multidisciplinární spolupráce v péči o pacienty?

Na takto široce podanou otázku je obtížné krátce odpovědět. Můj osobní názor je, že v dobře a komplexně rozvinutém zdravotním systému, za který považuji i ten náš, jsou komplikace ve víceoborové spolupráci dány především individuálními a osobnostními limity spolupracujících odborníků.

Jak byste motivoval kolegy k celoživotnímu vzdělávání? Přece jen už to není zákonná povinnost a někdo se po získání K3 dále nevzdělává.

Kolegyně a kolegy se zájmem o obor a o osoby, které přicházejí do klinicko-logopedické péče, není třeba motivovat, ti potřebu rozvoje poznatků vnímají a vzdělávají se, čtou, účastní se konferencí i kurzů, ne pouze těch povinných. A těm méně aktivním snad v budoucnu pomůže restart systému celoživotního vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, ve který doufám ze strany MZ.

Co byste vzkázal začínajícím klinickým logopedům?

Upřímně jim přeji, aby měly/měli v budoucnu jasně převažující pocit, který jsem vyjádřil na počátku rozhovoru. Tedy, že si zvolily/zvolili obor, který jim stojí za celoživotní zájem.

Co byste do budoucna popřál klinické logopedii?

Aby pro onu budoucnost nezapomínala na svou minulost a osobnosti, přístupy a myšlenky, které náš obor formovaly do současnosti. Kdo nezná a neuznává svou minulost, ten se vystavuje nebezpečí, že nezakotven promrhá svoji budoucnost a podlehne jen krátkodobým či do slepé uličky vedoucím trendům.

Jaké jsou v současnosti vaše priority? Nemusí se týkat pouze klinické logopedie.

Aktivní člověk má vždy řadu priorit, zůstanu tedy na tomto místě v oblasti našeho oboru.

Dlouhodobou prioritou je pro mne vytvoření podmínek pro řádné univerzitní studium oboru Klinická logopedie a podpora publikačního statusu odborného periodika našeho oboru Listy klinické logopedie. Zcela současná priorita směřuje k dokončení textů pro publikaci Phoniatics II, která má vyjít v nakladatelství Springer. Jde o druhý díl mezinárodní monografie věnované současné evropské foniatrii a jejímu mezioborovému zaměření. Díky podpoře docentky Olgy Dlouhé, přednostky Foniatrické kliniky, a výborné spolupráci s profesorkou A. Zenhoff-Dinnesen, hlavní editorkou obou publikací, se daří dokončení textů věnovaných terapii s osobami se získanou dysartrií, se syndromem demence i skupinové terapii s osobami s neurogenními poruchami komunikace. Myslím si, že takový příspěvek české klinické logopedie k rozvoji jedinečné evropské syntézy foniatrie a našeho oboru si zaslouží být prioritou.

Co děláte ve svém volném čase? Jak dobijíte energii?

Pokud mi to pracovní povinnosti dovolí, snažím se pobýt alespoň chvíli v přírodě, nejlépe v horách, na skalách, v pohybu. A pobýt s rodinou, s nejbližšími lidmi, být si nablízku.

Kdybyste nebyl klinický logoped, kým byste si přál být?

Neoslovuje mne příliš snění o „kdyby“, myslím, že si považuji současných životních zkušeností, blízkých lidí, které mi bylo dopřáno poznat, a také jsem se svým pracovním zaměřením srozuměn. Jistě by se ale našla řada jiných povolání, také lákavých a smysluplných.

Kdo byl nebo je vaším vzorem?

Inspirovala mne řada osobností, jak v osobním, tak i pracovním životě. Pokud mám zdůraznit dlouhodobou silnou inspiraci, je jím život a zaměření doc. J. Lišky, lingvisty a klinického logopeda, který již v roce 1970 obhájil v rámci Slovenské akademie věd existenci samostatného vědeckého oboru logopedie. To, že moje práce, společně se slovenskými klinickými logopedy, přispěla k důstojnému připomenutí 100 let od narození této osobnosti v roce 2017, je pro mne velmi významné. Proběhlo formou odborných konferencí z obou oblastí – klinicko-logopedické a lingvistické –, ve kterých docent Liška odborně a vědecky působil, byla odhalena pamětní deska v místě, kde bylo pod jeho vedením v roce 1951 zřízeno pracoviště klinické logopedie při ORL klinice současné Univerzitní nemocnice Louise Pasteura v Košicích. Publikace „Kúzlo zvukov“, vydaná v minulém roce Filozofickou fakultou Univerzity P. J. Šafaříka v Košicích, rozsáhle rozvíjí téma života a díla docenta Lišky a rozšiřuje naše publikační výstupy z konferencí i Kompendia klinické logopedie. To nejvýznamnější, co je pro mne s odkazem docenta Josefa Lišky spojené, ale není tvorba vědeckých publikací či konferencí. Je to profesní poctivost, pomoc druhým lidem a také hledání pravdy o naší minulosti. O tom, že nemáme věřit stokrát opakovaným nepravdám, pomluvám a zakrývání chyb, naopak se jich zbavit a jít dál.

Děkuji za rozhovor.